

***Adenocarpus telonensis* (Loisel.) D.C.**

Família: PAPILIONÀCIES

Escruixidor

Aspecte general

Autor: Enric Bisbe

Morfologia identificativa

Arbust de 0,5 a 1,5 m d'alçària, sense espines, les branques són molt ramificades. Les joves blanquinoses i pubescents, les velles presenten l'escorça que es desprèn en bandes longitudinals. Les fulles trifoliades presenten un curt pecíol. Les flors són grogues de 12 a 18 mm. El fruit és de tipus llegum, de 15 a 30 mm.

Detall de les flors i fruits

Autor: Enric Bisbe

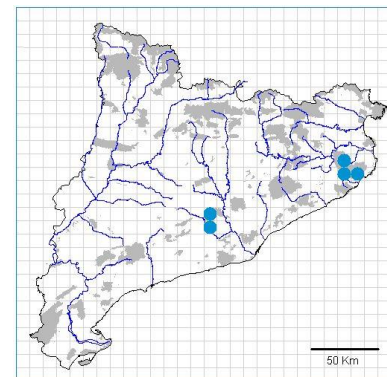
Fenologia

Floreix de mitjans d'abril a finals de juny. Els fruits madurs alliberen les llavors durant l'estiu, aquestes poden ser dispersades pels animals. És una espècie que es manté verda tot l'any.

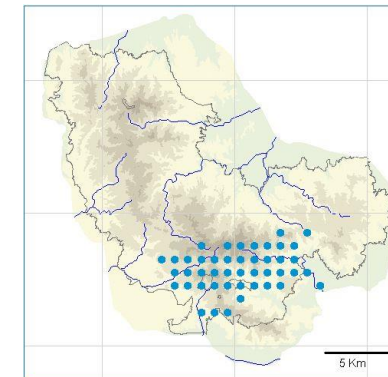
Requeriments d'hàbitat

A les Gavarres la trobem en brolles silicícules heliòfiles del vessant marítim (32.376*), i en suredes clares (45.2162*) principalment a vores de camins. Preferentment en vessants exposats al S, i en sòls derivats del granit.

Distribució a Catalunya

Distribució a les Gavarres

Cites i localitats a les Gavarres

Citacions bibliogràfiques: Juanola (2003).

L'espècie és present en un bon nombre de localitats a la meitat sud del massís, on podem trobar des de peus aïllats, fins a franges atapeïdes de desenes de metres al marge del camí. La distribució mostrada és força acurada, gràcies als treballs de prospecció de Mallol, A., que han aportat noves dades. No és possible establir diferents poblacions, ja que les diverses localitats es troben molt juntes. Destacar que la gran majoria de la població es troba dins l'àmbit de l'EIN. Tot i que a les Gavarres és prou comú al vessant marítim, cal considerar-la una espècie raríssima als Països Catalans.

Comportament fitocenològic

Creix a les contrades marítimes, principalment en brolles silicícules o suredes molt aclarides d'ambients molt assolellats. Ocupa preferentment les vorades de camins i a les Gavarres rarament es fa dins la brolla. Molts individus apareixen amb els brots joves verds i la resta de l'individu sec, oferint un aspecte de mala vitalitat. Tot i que s'interpreta que aquesta deu ser l'aparença normal de l'espècie, doncs els individus vegeten correctament i presenten una viabilitat considerable si fem cas al gran nombre de plançons joves que apareixen.

Interès de l'espècie

L'espècie resulta interessant, ja que a Catalunya es troba a les brolles silicícules de les contrades mediterrànies plujoses, essent molt rara. Al sector marítim de les Gavarres, és un dels llocs on creix amb major abundància, especialment entorn de determinades pistes forestals. Aquesta espècie és protegida pel PEIN a les Gavarres on es prohibeix el seu desarrelament o destrucció.

Vulnerabilitat i factors d'amenaça

L'acció de la maquinària pesant en el manteniment de vials forestals, es considera com al principal factor d'amenaça, ja que bona part dels peus és localitzen arran dels camins i pistes forestals. També resulta un factor d'amenaça el fet que el vial sigui molt concorregut, per la pròpia acció dels vehicles. Tot i que l'espècie tolera les estassades, unes accions massa periòdiques, especialment si es fessin amb maquinària pesant, podrien condicionar la viabilitat de la població. Un darrer tipus d'amenaça deriva directament de les exigències ecològiques d'aquest petit arbust, ja que necessita la presència d'espais oberts i assolellats. El progressiu tancament del bosc l'aniria arraconant a uns pocs punts fins a fer-ne perillar l'existència.

Propostes de Gestió

Les principals propostes de gestió, passen per evitar estassades, ni eixamplar repetidament els camins amb una recurrència superior a 5 anys. Cal destacar que les estassades puntuals, o l'arranjament de vials tot i comprometre puntualment alguns peus, poden arribar a afavorir l'espècie perquè rebrota amb facilitat, alhora que la presència de nous espais oberts afavoreix el creixement de nous plançons. Cal evitar la rompuda, i l'eixamplament dels vials, doncs per una banda eliminaria totalment els individus madurs, alhora que podria fomentar una major concurrència de vehicles, amb la conseqüent pèrdua d'hàbitat per a aquesta espècie.

Estat de conservació del tàxon

De la revisió dels diversos poblaments coneguts en l'àmbit marítim del massís de les Gavarres es pot concloure que l'estat dels poblaments és favorable. En nombroses localitats a banda i banda de vials, apareixen poblaments de desenes de peus i es manté present l'espècie a la pràctica totalitat de localitats ja conegudes. Els poblaments s'estenen a la façana marítima centrant-se al sud de la carena principal del Puig d'en Ribot al Puig Gros. L'increment de l'aridesa en les sequeres dels anys 2022/2023 aparentment podria haver afavorit l'espècie. No s'evidencia una afectació negativa per part de la gestió forestal en finques amb una gestió forestal activa, donada la baixa recurrència de les estassades.

Genista linifolia* L. subsp. *linifolia

Família: PAPILIONÀCIES

Ginesta linifolia

Aspecte general

Font: Consorci de les Gavarres

Morfologia identificativa

Arbust de 0,5 a 2 m d'alçària, sense espines, amb branques erectes de les quals surten fulles trifoliades, estretes (d'1 a 5 mm) i allargades (de 8 a 30 mm) amb la cara superior verda i la inferior platejada. Les flors són grogues i es disposen en grups de 3 a 18. El fruit és de tipus llegum, de 13 a 21 mm.

Detall de les flors/ Aspecte de les fulles.

Font: Consorci de les Gavarres

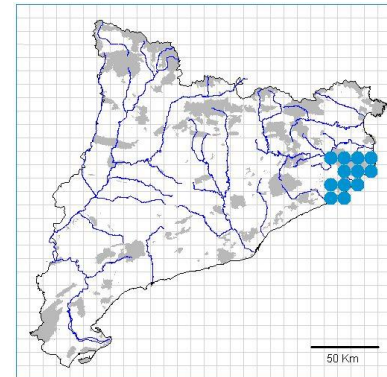
Fenologia

Floreix durant la primavera entre els mesos d'abril a maig. Els fruits madurs alliberen les llavors durant l'estiu, però les cobertes romanen a la planta fins a l'any següent. És una espècie que es manté verda tot l'any.

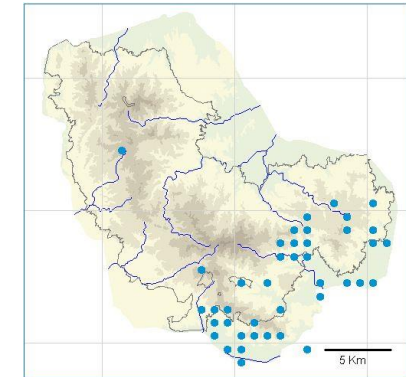
Requeriments d'hàbitat

A les Gavarres la trobem en brolles silicícules heliòfiles (32.377*) del vessant marítim, en general en espais oberts, i vores de camins. En alguns punts comparteix hàbitat amb l'escriuidor i la viudeta.

Distribució a Catalunya

Distribució a les Gavarres

Cites i localitats a les Gavarres

Citacions bibliogràfiques: Juanola (2003).

L'espècie és present en un bon nombre de localitats a la meitat sud del massís, on podem trobar des de peus aïllats, poblacions de pocs individus, fins a rodals on els exemplars creixen atapeïts. La distribució mostrada és força acurada, gràcies als treballs de prospecció d' A. Mallol, que han aportat noves dades. Destacar una petita població ben diferenciada al sector del Castellar, com a la més allunyada de la façana marítima. Bona part d'aquests poblaments es troben fora de l'àmbit de l'EIN, al límit amb nombroses urbanitzacions.

Comportament fitocenològic

A les Gavarres, creix a les contrades marítimes, principalment en brolles silicícules d'ambients molt assolellats, ja que és una espècie que tolera malament les fredorades hivernals. Ocupa preferentment espais oberts, com solars no urbanitzats, o les places explanades per a les torres elèctriques. Els peus d'aquesta espècie creixen vigorosos en aquests ambients assolellats, i presenten una capacitat de germinació considerable.

Interès de l'espècie

L'espècie resulta interessant doncs, a Catalunya, únicament creix al sector del litoral dels massissos de l'Ardenya i les Gavarres. Cap al sud, no torna a reaparèixer fins a Andalusia, i al nord fins a Niça. Tot i que es coneixen diverses localitats cal considerar-la una espècie rara i poc abundant. Aquesta espècie és considerada protegida pel PEIN a les Gavarres i al Massís de Cadiretes, on es prohibeix el seu desarrelament o destrucció.

Vulnerabilitat i factors d'amenaça

Es considera com el principal factor d'amenaça, les estassades massa periòdiques, especialment si es fessin amb maquinària pesant ja que la planta queda molt malmesa, i pateix un fort estrès. Tot i ésser una espècie que rebrota en ser tallada, en cas de patir esbrossades reiterades, podria comportar la mort d'alguns peus. Per altra banda hem de dir que estassades puntuals fins i tot poden afavorir l'espècie ja que els peus existents rebroten, alhora que els nous espais afavoreixen la germinació de nous plançons. Un segon tipus d'amenaça deriva directament de les exigències ecològiques d'aquest petit arbust, ja que necessita la presència de llocs oberts i assolellats. El progressiu tancament del bosc l'aniria arraconant als marges dels camins, i a uns pocs punts fins a fer-ne perillar l'existència. Un segon factor d'amenaça, el constitueix la pèrdua d'identitat genètica de la població autòctona, ja que l'espècie es planta com a arbust ornamental. Gran part de les ginestes plantades en jardineria poden ser importades d'altres indrets, i afectar així genèticament les poblacions autòctones mitjançant la polinització.

Propostes de Gestió

Les principals propostes de gestió, passen per evitar les estassades repetides, i a ser possible les estassades mitjançant maquinària pesada, atès que la planta queda maltractada. Per altra banda seria interessant l'acció d'estassades sobre la resta d'espècies de la brolla, per tal d'evitar que aquesta es tanqués excessivament, mantenint així l'hàbitat idoni per aquesta ginestera.

Caldria estudiar la possibilitat d'efectuar petites cremes puntuals durant l'hivern, doncs d'aquesta manera es mantindria un bon nombre d'espais oberts, alhora que no s'afectaria negativament aquesta espècie, les llavors de la qual germinen amb facilitat una vegada calcinades. Aquestes cremes controlades s'haurien d'efectuar amb una escala temporal suficientment gran per permetre que els nous plançons assolissin la maduresa sexual i únicament serien indicades per evitar el tancament total de la brolla.

Caldria fomentar l'ús de plantes de jardineria procedents de material genètic de les poblacions del massís, per tal d'evitar la pèrdua genètica de la població. Es podria recollir el material de les nombroses poblacions situades fora de l'EIN, que podrien oferir un gran banc de llavors.

Estat de conservació del tàxon

De la revisió dels diversos poblaments coneguts al massís de les Gavarres es pot concloure que l'estat dels poblaments és favorable, i es manté present l'espècie a la pràctica totalitat de localitats ja conegudes l'any 2006. En molts nuclis el nombre de peus és menor a 25 individus, i puntualment arriben fins al centenar d'individus. Els poblaments s'estenen a la façana marítima més enllà dels límits de l'ENP, fent presència entorn de la xarxa de vials, i puntualment en entorns d'urbanitzacions com Sant Miquel d'Aro. Les condicions termòfiles i d'aridesa dels anys 2022/2023 aparentment podrien haver afavorit l'espècie. Puntualment s'han identificat afectacions vinculades a la gestió forestal i el manteniment de la xarxa bàsica de vials. En el seu conjunt les poblacions mantenen un alt nombre d'efectius, en bon estat i amb gran capacitat de reclutament i banc de llavor.

***Cistus ladanifer* L.**

Família: CISTÀCIES

Estepa ladanífera

Aspecte general de les fulles i flors

Autor: Enric Bisbe/Joan Font

Morfologia identificativa

Arbust d'1 a 3,5 m d'alçària, enganxós i flairós, amb les fulles solitàries i oposades de 4 a 8 cm de llarg, d'un verd fosc. Les flors són espectaculars de fins a 5,5 cm, amb 5 pètals de color blanc, amb una taca vermellosa a la base. El fruit és una càpsula que conté nombroses llavors.

Detall d'una flor i del fruit

Consorci de les Gavarres/ Enric Bisbe

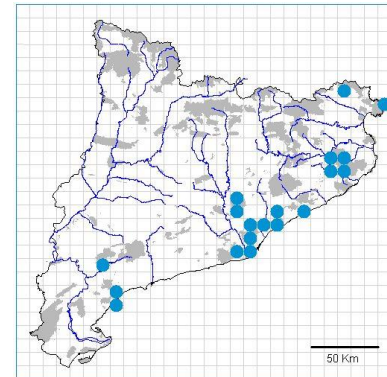
Fenologia

Floreix espectacularment a la primavera de mitjans abril a mitjans maig. Els fruits maduren al llarg de l'estiu i es mantenen, fins a l'any següent. És una espècie que es manté verda tot l'any, tot i que durant els mesos de major rigor estival es presenta molt eixarreja. En arribar les pluges, reverdeix i torna a brotar, aprofitant per a renovar bona part de les fulles velles.

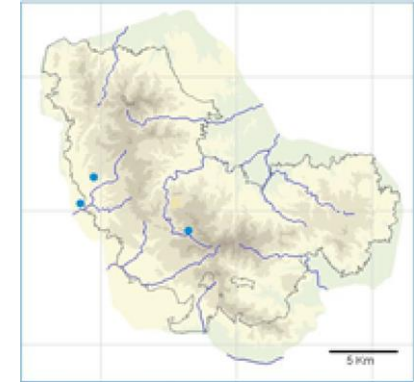
Requeriments d'hàbitat

A les Gavarres la trobem en brolles àrides silicícoles (32.335*) on en general creix arran de camí i únicament es fa dins la brolla, si aquesta és clara.

Distribució a Catalunya

Distribució a les Gavarres

Cites i localitats a les Gavarres

Citacions bibliogràfiques: Juanola (2003).

Es coneixen un total de 3 poblacions dins el massís de les Gavarres. Aquestes tres poblacions, es troben ben diferenciades, la població més septentrional compta amb un reduït nombre de peus, mentre a les altres dues hi són molt nombrosos (depassant el centenar). A les Gavarres cal considerar-la molt rara tot i que localment és abundant, aquestes poblacions juntament amb les de les Alberes i l'Alt Empordà són les més septentrionals d'aquesta espècie a la península.

Comportament fitocenològic

Al massís, creix principalment en brolles silicícoles àrides del *Cisto-Sarothamnetum Catalaunici*, preferentment arran de diversos camins, i entra únicament dins de la brolla en espais molt oberts i amb molta llum. Durant l'estrès hídric estival els individus apareixen amb les fulles pràcticament marcides, oferint un aspecte de mala vitalitat. L'espècie fa front al gran estrès hídric a partir de la secreció d'una reïna, el làdan, molt aromàtica i enganxosa, i que permet minimitzar les necessitats d'aigua en els moments de major estrès. Tot i aquestes condicions de gran aridesa, els individus arriben a assolir 3 m d'alçària i s'ha constatat una gran viabilitat, amb la presència d'individus joves.

Interès de l'espècie

Es coneixen poques localitats d'aquesta estepa tant a les Gavarres com a Catalunya. A les Gavarres inicialment es va considerar d'interès pel fet de situar-se molt al nord dins l'àrea de distribució, fet que va portar a la seva protecció en el Decret d'aprovació del PEIN. Actualment, es considera que la presència de l'espècie té poc valor, ja que hi hauria estat portada de forma voluntària. Ja es pressuposava que aquestes petites poblacions responien a punts on l'espècie hi havia arribat des d'àrees molt allunyades, si bé semblava que ho podria haver fet de forma més o menys natural (amb transhumàncies p.e). S'ha pogut constatar que la població més gran situada a Sant Cristòfol del Bosc, hi va ser plantada a partir de llavors portades d'Andalusia (Carles Anglada Com. Pers.). Els hi va plantar un apicultor, pensant que serien de gran interès per les seves abelles. Les altres tres localitats situades a peu de camí, o entorn d'alguns masos probablement hi haurien arribat a partir de llavors d'aquest primer poblament, actualment el més important.

L'interès de l'espècie doncs és força baix, fet que faria adient considerar-ne la descatalogació com a espècie protegida.

Vulnerabilitat i factors d'amenaça

Es considera com al principal factor d'amenaça, pel fet de localitzar-se bàsicament arran de camins i pistes forestals, l'acció de la maquinària pesant per al manteniment del vial, ja que en les tres poblacions el major nombre d'individus es situa al límit amb el camí. Les estassades reiterades són un segon factor d'amenaça, doncs les plantes no rebroten en ser tallades, de manera que la població passaria a dependre totalment de la regeneració a partir del banc de llavors. Finalment cal considerar que l'espècie és vulnerable al tancament de la brolla, ja que únicament s'ha constatat la regeneració en aquells indrets més pertorbats, al límit amb els camins.

Propostes de Gestió

Si fem la consideració que es tracta d'una espècie introduïda a les Gavarres, no té sentit cap tipus de gestió per a la conservació d'aquests poblaments. Caldria deixar en tot cas que les poblacions evolucionessin de forma natural, i probablement l'espècie desapareixeria en produir-se un tancament important de la brolla. En cap cas seria desitjable l'aparició de nous poblaments.

Estat de conservació del tàxon

La revisió portada a terme de la totalitat dels poblaments coneguts a l'àmbit de l'ENP les Gavarres, durant la primavera del 2026, ha permès constatar que es mantenen tres dels poblaments amb presència de nombrosos peus i regenerat. S'ha constatat com ja era esperable que el poblament situat entorn de l'antiga masia de can Domènec, ha desaparegut per efecte de l'evolució i tancament forestal. En cas que la gestió forestal o un eventual incendi afecti la zona caldria considerar la possible regeneració a partir del banc de llavors.

En el seu conjunt els poblaments es mantenen estables amb una superfície aproximada entorn de 5,5 Ha. distribuïda en tres nuclis diferenciats. Presenten peus vigorosos, amb gran capacitat de fructificar i regeneració de peus joves.

Puntualment s'han evidenciat impactes derivats de la gestió forestal, si bé s'ha de considerar que la mateixa acció pertorbadora és part de la dinàmica que afavoreix la persistència d'aquests poblaments i que en la intensitat observada suposa un impacte positiu.

***Galium scabrum* L.**

Família: RUBIÀCIES

Nom popular desconegut

Aspecte general

Autor: Enric Bisbe

Morfologia identificativa

Planta herbàcia perenne i erecta de 30 a 50 cm d'alçària. Les fulles són ovades de 2-3 a 5 cm de llarg, i de 1 a 1,6 cm d'amplada, sempre disposades de 4 en 4. Tiges i fulles són cobertes de petits pèls blancs que a la tija arriben a 1 mm de longitud. Les flors, blanques i molt petites; fruits coberts de pèls en forma de ganxo.

Detall de les fulles/ Detall del fruit

Autor: Enric Bisbe

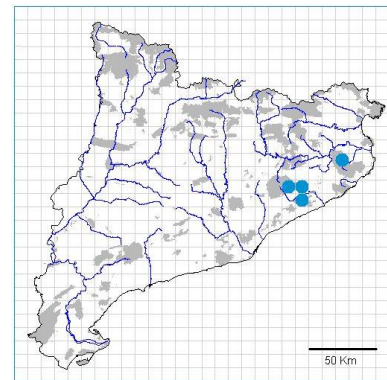
Fenologia

Les tiges de l'any anterior, a mitjans d'abril rebroten, apareixent una nova tija que es ramifica, i que floreix a partir de mitjans maig. Aquesta tija fructifica i es manté fins a l'any següent, fins al moment de tornar a rebrotar.

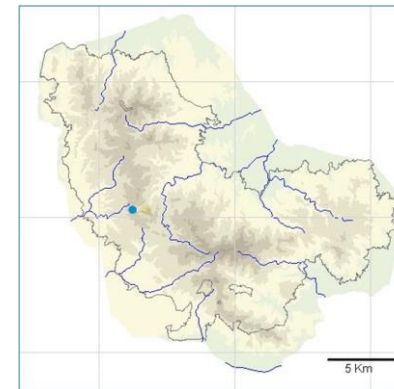
Requeriments d'hàbitat

El trobem en una sureda esclarissada (45.2161*) i en una castanyeda (41.9), on ocupa una superfície força extensa en un vessant orientat al N. Acompanya espècies com el bruc, la ginesta triflora i la ginesta de Montpeller.

Distribució a Catalunya

Distribució a les Gavarres

Cites i localitats a les Gavarres

Citacions bibliogràfiques: Juanola (2003).

Es coneix una única població al massís de les Gavarres, que ocupa una àrea restringida amb un bon nombre d'individus. A les Gavarres cal considerar-la molt rara tot i que localment és abundant. Els individus creixen dispersos dins aquesta àrea localitzada, on aparentment no presenten uns requeriments massa exigents.

Comportament fitocenològic

A les Gavarres, creix principalment en una sureda esclarissada. Comparteix hàbitat amb espècies pròpies de la brolla silicícola més aviat ombrívola, com les ginestes triflora i de Montpeller, el bruc, l'argelaga negra, l'herba del traïdor, la verònica..., i sovint amb un cert recobriment de molsa i heura al sòl. L'hàbitat està en successió, ja que la castanyeda a on es trobava, actualment és morta i hi ha una clara evolució cap a comunitats mediterrànies.

Interès de l'espècie

Tàxon amb una gran significació biogeogràfica, considerada una espècie de la laurisilva relict de la vegetació terciària, que quedà confinada a les nostres terres en les darrers glaciacions. El nombre de poblacions a Catalunya és baixíssim, amb dues poblacions al Montseny i una altra a les Gavarres. Espècie raríssima tant al massís com a Catalunya, que ha estat considerada per a formar part del Catàleg de Flora amenaçada autòctona de Catalunya Decret 172/2008 en la categoria de Vulnerable. És considerada protegida pel PEIN a les Gavarres.

Vulnerabilitat i factors d'amenaça

El fet de tenir una única població restringida amb una àrea inferior als 1.500 m² en tot l'àmbit del Massís, ens porta a valorar-la com a una població vulnerable. Un dels principals factors d'amenaça és el risc d'incendi forestal, doncs probablement les parts rebrotadores quedarien cremades, i amb tota probabilitat la població es veuria greument afectada. Altres factors d'amenaça són les actuacions que es puguin portar a terme en aquesta àrea delimitada, com l'eixamplament de la pista, ja que molts individus es situen al marge d'aquesta. L'estassada o la pastura reiterades suposarien també un factor d'amenaça, si s'efectuessin de forma puntual no significarien un motiu de preocupació ja que l'espècie guarda les gemes persistents arran de terra. La situació de transició cap a comunitats mediterrànies evidencia importants processos de transformació, probablement associats a l'augment de l'aridesa, que podrien contribuir a una pèrdua de vitalitat dels peus.

Propostes de Gestió

Cal evitar en tant sigui possible els incendis i els focs per a crema de restes de brossa, podes... dins l'àrea on es localitza la població.

Caldria evitar els impactes directes per l'ampliació de la pista, i l'arranjament de la plataforma. En darrer terme caldria evitar les estassades amb maquinària pesada, i la pastura periòdica, i en cas d'haver de fer alguna intervenció forestal seria adient fer-la a la tardor, moment en que ja s'han alliberat els fruits.

No es pot descartar la possible localització de nous poblaments, si bé es creu poc probable, disposant de l'existència d'aquest poblament des de fa més de 25 anys. El fet que es conegui una única població a les proximitats d'un mas, entorn d'una castanyeda, és a dir en un entorn clarament antropitzat, i amb unes característiques ecològiques gens excepcionals al massís, fa pensar (a consideració dels autors) amb la possibilitat que l'espècie hi hagi arribat en el passat recent des d'àrees situades al sud de la península. De fet els fruits, caracteritzats per presentar pèls amb forma de ganxo, s'haurien pogut transportar involuntàriament enganxats a la llana d'animals, a la roba... des d'àrees allunyades. La troballa de nous poblaments, podria ser determinant per restar pes a aquesta hipòtesi.

Estat de conservació del tàxon

Es valora una situació estable de la població que s'estima en un nombre superior als 100 peus. S'ha constatat la producció de llavor i la fructificació d'un gran nombre de peus l'any 2026. L'evolució forestal de l'entorn del poblament és un aspecte a considerar ja que en pot condicionar la preservació a llarg termini.